Ernst Jünger
ACÉLZIVATARBAN
(Budapest, 2014, Noran Libro)

Az 1914-ben kitört első világháború, a „nagy háború" idei százéves évfordulójának alkalmából jeles mű került kiadásra, amellyel a kiadó régóta érezhető hiányt pótol. Nem állíthatjuk, hogy e könyv szerzője, Ernst Jünger (1895–1998) túlreklámozott író lenne Magyarországon. Ugyanakkor örvendetes, hogy a kimondott-kimondatlan elhallgatás vagy „felszín alatt tartás" bizonyos mértékig kezd enyhülni. (A liberalizmus relatív előnye a kommunizmussal szemben, hogy az előbbi rendszerben legalább megjelenhetnek könyvek. Igaz, az értékek sokszor valóságos szemétáradatban találhatók a polcokon, de aki rendelkezik a megkülönböztetés képességével, az el tudja különíteni ezeket. Ahogy az is igaz, hogy az e képesség híján lévőket a liberalizmus kínálata gyorsan összezavarja – miközben szakmai-könyvészeti szempontból a mai könyvkiadás gyakran nem éri el a szocialista-kommunista színvonalat.)

Ernst Jünger *Acélzivatarban (In Stahlgewittern)* című műve a „lövészárok-irodalom" klasszikusa, melyet sok esetben a Jüngernél – nem véletlenül – jóval ismertebb Erich Maria Remarque *Nyugaton a helyzet változatlan* című regényével vetnek össze. Ha a két mű között valóban felfedezhetők is közös pontok – ezek megléte természetes –, a két kötet végső kicsengése már jelentős eltéréseket mutat. (E recenzió célja nem a két könyv összehasonlítása, így Remarque művére csak e megjegyzés erejéig tértünk ki.)

Az *Acélzivatarban* alaphelyzete oly módon vázolható fel, hogy egy ifjú német férfi, alig elhagyva a kamaszkort, lelkesen jelentkezik frontszolgálatra, mivel a polgári miliő fojtó levegője nem kínál számára olyan lehetőségeket, utakat, amelyek túlmutatnának az iparosodott és egyre fokozódó mértékben technicizálódó modern kor sekélyes és sivár horizontján. Ebben a túláradó eufóriában a romantikára amúgy is hajlamos német fiatalok milliói osztoznak, jelentkeznek önkéntesnek, majd tömegesen tódulnak a frontra. Azonban a tűzvonalban hamar felnőnek – már aki túléli a mészárlást. A „nagy háborúban" harcolt katonák között voltak olyanok, akik fizikai értelemben életben maradtak ugyan, négy év után hazatérhettek, ám ha testük nem is pusztult el a gránátok és srapnelek özönében, lelkük annál maradandóbb sérüléseket szenvedett. Jünger művének kicsengése ettől némiképp eltérő képet mutat a frontharc poklát megélt harcos szemszögéből.

Ami az *Acélzivatarban* műfaji besorolását illeti, szokás regénynek titulálni, azonban ez megtévesztő. A műben találhatók regényekre jellemző dialógusok, ám ezek inkább illusztratíve szerepelnek, alátámasztandó, kiemelendő az egyes eseményeket, amelyeket így talán az olvasóhoz is sikerül közelebb hozni. Az *Acélzivatarban* leginkább irodalmi igénnyel megírt és megszerkesztett katonai naplónak nevezhető.

Jünger a fronton vetette papírra élményeit, és később, a könyv megírásakor, több átdolgozásakor, sok esetben egy az egyben emelt át a műbe helyszínen született szövegrészleteket. Módszerét germán precizitás jellemzi, ugyanis mind a helyszínek, mind az időpontok vonatkozásában maximális hitelességre törekedett. Aki a könyv kapcsán izgalmas katonai regényre, netán morális állásfoglalásokra és eszmefuttatásokra számít, az csalódni fog. Az *Acélzivatarban*, mint fentebb említésre került, egy hadinapló, melyben a szerző már-már zavarba ejtő neutralitással beszéli el az eseményeket, szinte alig hihető tárgyilagossággal veszi sorra a különböző hadieseményeket. A legmegdöbbentőbb talán az, hogy Jünger a bajtársak haláláról – gyakran plaszti-

kusan ábrázolva sebesüléseiket – is olyan szenvtelenséggel ejt szót, mintha hétköznapi történéseket közölne.

Felettébb érezhető, hogy a szerző tartózkodik az ítéletalkotás minden formájától, a háború mozgatórugóiról, az összecsapó erők milyenségéről áttételesen sem tesz említést. Azonban ami a könyvben igazán fontos, és amire az elemzések sokasága szinte alig tér ki – elmerülvén a pszichológiai és irodalmi szempontok boncolgatásában –, az a „tűzkeresztség" fogalma, az a folyamat, melynek során a frontra kikerült ifjú teljes benső egzisztenciális átalakuláson megy keresztül. Ennek a transzformációnak a processzusát szinte csak a könyv sorai között érhetjük tetten, ugyanis a brutális csatajelenetek komor, ám természetesen lenyűgöző ábrázolásán túl Jünger csupán egy-két helyütt tér ki rá. Így ír: *„Igen, az irtózatos mennyiségben felhalmozott erők abban a sorsdöntő órában, amelyben valamely távoli jövőért harcoltunk, valamint az a fékevesztettség, amely mindezt éppoly meglepetésszerűen, mint amilyen döbbenetet okozva követte, ekkor vezetett át engem első ízben a személy fölötti területek mélységeibe. S ez különbözött mindattól, amit korábban éltem át; valóságos beavatás volt ez, mely a Rettenet izzó kamráit nemcsak megnyitotta előttem, de végig is vezetett azokon."* (292. o.)

A háború egyik csúcspontját képező legkeményebb csatájáról írja Jünger ezeket a szavakat, és túlmutatnak minden irodalmon, pszichológián, múló élményen. Ebben a néhány mondatban feltárul annak a harcosnak a képe, aki a poklon haladt át, és ugyan megégett a harc tüzében, bensőleg valami mássá alakult át ezen akció során. A háborúban az ember más tudat- és létállapotba kerül, ám Jüngernél ennek az állapotnak nem a téboly és az őrültekháza volt a végállomása, hanem csaknem egy olyan emberé, aki a lövészárkok, a tűz és a vérözön infernójában magát a halált is legyőzte.

Julius Evola a következőképpen foglalja össze e tapasztalás lényegét: *„a modern háborúban az »anyagihoz« – vagyis a szélsőségesen romboló erejű technikai eszközök együtteséhez (gondoljunk a »nyersanyagok háborújára«) – kötött »elemi« megszabadul bilincseitől. (Az »elemi« kifejezést Jünger abban az értelemben használja, mint amikor a természet elemi erőiről beszélünk.) Mintha az ember egy olyan nem-emberi erőt ébresztene fel és hozna*

mozgásba, amely elől az egyén – mint katona – nem tud elmenekülni. Meg kell tehát mérkőznie vele, a gépiséget eszközzé kell tennie, és ugyanakkor – nemcsak fizikailag, hanem spirituálisan is – állnia kell vele szemben a sarat. Ez csak akkor lehetséges, ha képessé válik egy új létforma kialakítására; ha olyan új típusú emberré tudja magát kovácsolni, amely – éppen az olyan helyzetekben, melyek mindenki mást tönkretennének – meg tudja ragadni az élet abszolút értelmét." (*A cinóberösvény*. Budapest, 2006, Nemzetek Európája Kiadó, 233–234. o.)

Messze túl az említett – alacsonyabb – szempontokon, pszichológián és egyebeken, az *Acélzivatarban* legmélyebb jelentése, értelme e sorokban tárul fel. Ernst Jünger, aki a háborúban nap mint nap a halállal nézett szembe, számos alkalommal súlyosan megsebesült – és aki a háború végén megkapta a *Pour le mérite* érdemrendet, a legmagasabb porosz kitüntetést –, annak ellenére is, hogy később milyen politikai és szellemi kanyarokat vett a pályája, a lövészárokban „új emberré" lett.

Könyvének egyik erénye éppen abban áll, hogy a legteljesebb mértékben mellőzi a morális, politikai, elemző szempontokat, és lecsupaszítva, szinte a maga őseredetiségében figyelhető meg az emberi lét az egyik határhelyzetében: a háborúban végbemenő elementáris erejű megmérettetésben.

Milán Péter

Ernst Jünger
HOMOKÓRÁK KÖNYVE
(H. n., 2012, Bookart)

Tengernyi víz folyt le a Dunán, mióta 2004-ben megjelent magyar nyelven Ernst Jünger regénye, *A márványszirteken*. Korábban csupán részletek jelentek meg műveiből, éppen csak bepillantást engedve a százkét esztendőt megélt német író életművébe.

E hiányt pótolandó 2012-ben a csíkszeredai Bookart kiadó arra vállalkozott, hogy kiadja a szerző 1954-ben napvilágot látott kontemplatív művét az időről, mely a *Homokórák könyve* címet viseli. Kétségtelenül szép kiállítású, igényes könyvet vehet kezébe az Olvasó, ezt az is jelzi, hogy 2013-ban szépirodalom kategóriában elnyerte a Szép Könyv-díjat a 19. Marosvásárhelyi Nemzetközi Könyvvásáron. Ebben bizonyára nagy szerepet játszottak Katrin Koopmann ízléses illusztrációi, melyek vizuális meditációs objektumokként szolgálhatnak a könyv olvasása közben. Említésre méltó a székelyföldi származású, németországi emigrációban élő író és rendező, Hajdú Farkas-Zoltán fordításának igényessége is: gördülékeny, jól olvasható a magyar szöveg. (A kötetben előforduló apróbb hibák feltehetően a lektorálás hiányának vagy felületességének, esetleg az erre szánt idő és anyagi lehetőségek szűkösségének tudhatóak be.)

A Szerző e művében különösképpen *„megfigyelhető például, milyen nagy jelentőséget tulajdonít az élet úgynevezett apró dolgai szemlélésének (személyek, tulajdonságaik, velük kapcsolatos anekdoták, tárgyak). Jünger mindenből filozófiai következtetésekre képes jutni, anélkül, hogy az irodalom formai követelményeit átlépné"* - amint azt Horváth Róbert megjegyezte (*Artifex. Művészeti online folyóirat és portál*, 2004. március 21.). Könyvtárszobájában egy ajándékba kapott homokórát szemlélve, a jelentéktelennek tűnő dolgok titkait fürkészve jut el a gondolkodó író a magától értetődő dolgok, illetve folyamatok és történések filozófiai, ám alapvetően filozófiát meghaladó hátteréig. Noha nem nevezhető egyértelműen metafizikus, főként nem tradicionális szerzőnek, Jünger metafizikai érzékenysége nyilvánvaló. Ugyanaz az attitűd érhető itt tetten, mint